

Юрій Ясіновський

КОНДАК СО СВЯТИМИ УПОКОЙ — ГАЛИЦЬКА РЕПЛІКА БЕТОВЕНСЬКОЇ КОМПОЗИЦІЇ

17 грудня 2020 року минає 250 літ від дня народження Людвіка ван Бетовена — славетного німецького композитора, чільного представника віденських класиків. Його геній проторував нові шляхи у розвитку музичного мистецтва, а його дев'ять симфоній, десятки струнних квартетів, фортеп'яних сонат і багато іншої інструментальної музики розкрили колосальні можливості “чистої музики”, музики як внутрішнього самовияву цього найдивовижнішого мистецтва звуків. Водночас є автором декількох церковних композицій — Missa G-dur (1806) та знаменита Missa Solemnis D-dur (1823), яка поряд з Дев'ятою симфонією складає вершину його творчості.

Бетовен був певним чином поінформований про Україну та українські пісні — головню через дружні стосунки з Андрієм Розумовський, сином останнього гетьмана України Кирила Розумовського. Андрій Розумовський очолював російську дипломатичну місію у Відні, а при посольській церкві утримував чудовий хор, зібраний в основному з українських голосистих співаків. Цей хор досить швидко здобув великої популярності у музичній столиці Європи і його слухали з великим зацікавленням питомці греко-католицької семінарії, зокрема галичани, а серед них і Іван Снігурський, майбутній перемиський єпископ і меценат церковного співу. Андрій Розумовський був знаним поціновувачем мистецтва, зокрема музики та й сам досить вправно грав на скрипці і часто виступав у складі струнного квартету. Зібрав дуже велику нотну бібліотеку, яка склала основу знаної музичної бібліотеки Розумовських у Яготині, де збереглися і твори віденського класика¹. Саме йому Бетовен присвятив свої шість струнних

¹ Зберігається у музичному відділі НБУВ; див.: Т. Шеффер, К. Черпухова. Нотозібрання Розумовських з фондів ЦНБ АН УРСР — цінний документ музичної культури України XVIII ст. // *Українське музикознавство*, 6. Київ: Музична Україна 1971, с. 170–184; на стор. 252–262 опубліковано каталог цієї бібліотеки, в якому серед композиторів згаданий Бетовен (с. 253); див. також: Лариса Івченко. *Реконструкція нотної колекції графа О. К. Розумовського за каталогами XVIII сторіччя*, вип. 1 [=3 історії музичної спадщини України: Нотне зібрання Розумовських з фондів НБУВ імені В. І. Вернадського (XVIII – початок XIX сторіччя)]. Київ 2004.

квартетів, за які Розумовський виплачував великі гонорари, про що композитор згадує у своєму листі з жовтня чи листопада 1806 року:

Ваша Світлість!

Маю за честь надіслати Вам другий квартет і повідомити про те, що третій буде мною завершений у найближчий час.

Не сердіться, Ваша світлість, якщо я попрошу Вас повідомити пана Генікштайна щодо виплати мені гонорару. Прохання моє викликане тим, що я тепер маю великі витрати.

Мене дуже обрадувало, що перший квартет удостоївся Вашого схвалення; сподіваюся, що і другий Вам також сподобається².

Ці шість квартетів увійшли до спадщини Бетовена під назвою “квартети Розумовського”. Андрій Розумовський познайомив Бетовена з українською піснюю “Їхав козак за Дунай”, автором якої вважають Семена Климковського, яку композитор опрацював для голосу й фортеп’яно.

Несподіваний слід Бетовена виринув серед церковних композицій в Галичині. У рукописній Службі Божій другої чверті минулого століття, що походить з бібліотеки Кристинопільського монастиря ОО Василян, яка сьогодні зберігається у Василянському монастирі у Варшаві, декілька років тому нами було виявлено кондак *Со святими упокой* з ремаркою “Бетовен”/“Beethoven”³. Хорові партії цієї служби впорядкував і переписав, в тому й кондак *Со святими упокой*, Методій Борса, свящ. ЧСВВ (світське ім’я Михайло).

Народився 1908 року в селі Товстенке (тепер Гусятинського р-ну Тернопільської обл.), а помер 1988 року в Жовкві. Новіціят відбув у Крехові, монаші обіти, дияконські та єрейські свячення прийняв у Кристинополі 1934 р. Відзначався великим музичним талантом й активною музичною діяльністю в чернечих спільнотах Галичини. Диригував хорами новиків і ченців у Добромилі, Крехові, Жовкві, Кристинополі, для яких створював переклади літургійних композицій і духовних пісень. Керував також мандоліновими оркестрами, для яких створював обробки популярних церковних, світських і народних пісень, а також інструментальних композицій; власноруч переписував партитури й оркестрові партії.

Після війни був заарештований і засланий в Магадан. По звільненні 1953 р. і поверненні в Україну працював у Львові, згодом одружився

² *Письма Бетховена: 1787–1811* / сост. вступл., коммент. Натан Фишман. Москва: Музыка 1970, с. 247.

³ Ю. Ясіновський. *Церковний спів Галичини Австрійської доби у критиці, персоналіях і нотних джерелах* / редактор Марія Качмар / Інститут церковної музики УКУ [=Василянські історичні дослідження, т. V]. Варшава: Видавництво «ВАСИЛПАДА» 2020, с. 271, 266.

і перейшов на православ'я. Служив у Білих Осиавах на Гуцульщині, пізніше на Тернопільщині і Львівщині, головно на Жовківщині⁴.

Незважаючи на наші пошуки та консультації фахівців, поки що не вдалося ідентифікувати цей кондак як твір німецького композитора. Все ж за загальним тонусом композиції, її фактурою і композиторською технікою кондак *Со святими упокой* створює враження бетовенського.

Цей кондак як композиція Бетовена нерідко виконувався хором студентів ЛБА у 1930-х роках, про що згадував свящ. д-р Петро Романишин, на той час співак-соліст академічного хору⁵.

Нижче публікуємо чотири хорові партії чоловічого хору кондака *Со святими упокой* в опрацюванні Методія / Михайла Борси.

⁴ Там само, с. 338; див. також: Б. Прах. *Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини*, т. 2. Львів: В-во УКУ 2014, с. 340.

⁵ П. Романишин. Хор Богословської академії у Львові в пам'ять отця Маркіяна (Спомин учасника хору) // *Шашкевичіана*, XX, 9. Вінніпег 1983, с. 23–26.

Со старим

BIBLIOTHECA 119
stud. phil. Prov. ss. Salva^{ti} -
Ordinis basil. s. h. Iosab^{eth} *Witten*

Со ста рини у моєї іспире думу ра ба твоє ю со старим

раба твоє - ра ба твоє ра ба твоє - ра ба твоє - ра ба твоє

ю моєї іспире думу ра ба твоє - ра ба твоє - ра ба твоє

ю моєї іспире думу ра ба твоє - ра ба твоє - ра ба твоє

Со старим ми не да реду ми богу да - ти і ми богу да - ти і

Ізго без - ко - не - на - є без - ко - не - на є без - ко -

не - на і не ізго безко не на є не на є ізго безко не на є

ізго безко не на є і гі гі не бо богу да - ти і не ізго безко не на є

I ВАС

Орловського

Со старим у моєї іспире думу ра ба твоє ю со старим

ю моєї іспире думу ра ба твоє ю думу раба, думу раба думу раба думу раба

Со старим у моєї іспире думу ра ба твоє ю і гі гі не бо богу да - ти і не ізго не

Maestoso

Безпелена

Со сла ти ми у мо кої. Спроче у мо кої, у мо кої
 у мо кої ра ба твоє го ра ба твоє го ра ба твоє го ра ба твоє
 го ра ба твоє го, у мо кої, со сла ти ми ми у мо кої го ра ба твоє го ра ба твоє
 го, со сла ти ми ми у мо кої го ра ба твоє го ра ба твоє го у мо кої і
 го же моти до ми ми, ми не ра ми, ми бо жи ка - ми а, ми бо жи ка - ми а
 без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на
 без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на а по жує без ко ро на а
 не ра а жує без ко ро на жує без ко ро на а, і го же ми бо жи ка ми а,
 без ко ро на, без ко ро на, без ко ро на

Grave

Со сла ти ми у мо кої Спроче ду му ра ба твоє го
 Со сла ти ми у мо кої Спроче ду му ра ба твоє го ду му ра ба ду му ра ба

